

Аспекти на въздействие на трудово-конструктивната дейност върху самооценката на деца от предучилищна възраст

Цветана Иванова

Abstract: *One of the most important means of increasing the effectiveness of training and the development of positive self-esteem in preschool is the correct formulation of labor education and, in particular, the development of creative design activity.*

Key words: *Self-assessment, constructive activity, labor education*

ВЪВЕДЕНИЕ

Самооценката на децата в днешният съвременен свят стана не само важна за израстването на индивида, но и съпътстваща цел на родители и педагози. Нейното изграждане се обвързва с използването на различни фактори и дейности, явяващи се основни акценти за въздействието върху детската личност. Това поставя и въпросът в каква степен трудово-конструктивната дейност влияе на изграждането на самооценката на предучилищното дете. Имайки предвид, че изясняването му е сложен и продължителен процес, това изложение е преди всичко част от проследяването на разглеждания проблем.

Както ще видим от представените установени акценти в настоящата разработка, изучаването на детската самооценка има своите педагогически и психологически проблеми, за решаването, на които е необходим синхрон и практическо усъвършенстване.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Терминът „самооценка“ в наше време е често разпространен. Много родители мислят как правилно да възпитават своето дете, така че то да расте уверено, отговорно, с положително чувство за себе си, и както казват психолозите – да имат положителна самооценка. Факторът, до голяма степен влияещ на този процес върху формирането на реална самооценка е атмосферата, в която протича възпитанието на детето, отношението на родителите към него и близките хора. С течение на времето този процес също така включва учители, връстници и социална среда.

Най-важното при формирането на положително отношение към себе си се явяват още през първите години от живота на детето. Заедно с физическите нужди, които са жизнено важни за децата, те също много сериозно се нуждаят от психологическа подкрепа и грижа, а именно в това да бъдат обичани, разбирани, признавани и необходими на някого от близкото обкръжение. Без това за детето ще бъде много трудно в бъдеще да формира положителна самооценка, да изгражда отношение с другите, да постигне успех в обучението си и кариерата си.

По този начин ние заключаваме, че дори още в предучилищна възраст от голямо значение за формирането на самооценката има безусловното приемане на детето от страна на значимите възрастни. Положителната самооценка не се наследява, не се прехвърля с гените, но обкръжаващите възрастни, които имат трудности в положителното отношение към себе си, неволно предават това и на своите деца, чрез своя стил на възпитание. В допълнение, възрастните с положителна самооценка са по-способни в голяма степен да приемат детето, да определят, да идентифицират, да спазват ограничения, за да уважават личността. Хората, имащи висока самооценка, изпитват гордост от своите постижения, действат в свой интерес, търпеливо приемат неудачите, срещат изпитанията с надежда за по-добър резултат, с уважение говорят за себе си и децата си. [3, с. 36-42]

Всички тези въздействия в контекста на модернизацията на съвременната образователна система и въвеждането на държавните образователни стандарти, конкретизират повишения интерес към личността на детето от предучилищна

възраст. От многото проблеми на предучилищното възпитание, сега се откроява основния, свързан със сложността на адаптирането и готовността на детето за училище. За да може детето да овладее всички нови знания, способности, умения, навици, в началното училище, е необходима сериозна подготовка на бъдещия ученик за училищното обучение.[7, с. 64-96]

Активизирането на възпитателно-образователният процес, развитието на самостоятелност, инициативност, упоритост при изпълнението на определена задача в предучилищна възраст, според изследванията на Д. Б. Елконин, В. В. Давидов и др., се базират на формираната адекватна детска самооценка. Тя е необходимият мост към появата и развитието на социалната активност, с всички приложими вътрешни и външни механизми за формиране на индивидуален социален опит. [4, с. 99-105]

Едни от най-важните средства за повишаване ефективността на обучението и изграждането на положителна самооценка в предучилищна възраст се явява правилната постановка на трудовото възпитание и, в частност, развитието на творческите конструктивни дейности.

В този смисъл, проблематиката в настоящия анализ е свързана с изясняване ролята на трудовата дейност в децата от предучилищна възраст в два аспекта:

- социализацията на децата;
- правилно изградена адекватна самооценка.

Интегрирането на тези аспекти в единство с развитието на самосъзнанието и самооценката в предучилищна възраст, разширяват и обогатяват индивидуалния опит на детето. Именно индивидуалният опит, натрупан чрез определена дейност е истинска основа за определяне на наличието или отсъствието в едно дете на определени качества, способности и възможности.

Благодарение на трудовата дейност в предучилищна възраст се поставят основите на бъдещото професионално самоопределяне. Трудовите действия са операционната страна на трудовата дейност на децата. Колективният характер на дейността води до необходимостта от обсъждане на съвместните дейности, разпределяне на работата между участниците и съгласуването им, координиране на отговорности при получения резултат. В резултат от съвместната работа децата в предучилищна възраст развиват навици за самоконтрол и самооценка на основата на сравнение на собствената трудова дейност с тази на връстниците.

В. А. Сухомлински посочва, че могъща възпитателна сила е именно радостта от труда, поставяйки акцентът върху положителното отношение към труда като основа за трудолюбието. Използването на съвременни образователни подходи, мотивиращи децата за активно участие в трудовия процес води до потребност и желание за труд, а трудолюбието формирано в предучилищна възраст е важно личностно качество. Трябва да се подчертае, че в предучилищното детство все по – голямо значение имат мотивите с обществен характер. Доминира стремежът да се направи нещо полезно за близките хора: стремеж децата да получат одобрителна оценка от възрастните, създаване на собствените умения и възможности самостоятелно да постигнат резултат в труда, интерес към съвместната дейност с възрастните, познавателен интерес, личния практически или игрови интерес.

Средствата на трудовата дейност при децата от предучилищна възраст трябва да са в тясна връзка с формирането на достатъчно пълна представа за съдържанието на труда на възрастните, важноста на труда в живота на обществото, обединяването в общи емоционални преживявания, способстващи установяването на детското общество. Такива средства се явяват:

- 1) запознаване с работата на възрастните;
- 2) обучение в навици към труда, организация и планиране на дейностите;
- 3) организация на детския труд в достъпно съдържание.

В педагогическият процес в детската градина всички тези средства се изпълняват в тясна взаимовръзка и взаимно се допълват. Съдържанието на работата на учителят при използването на тези средства е значително усложнена от интегрирането на детската личност в социума и спецификата на социалното ѝ развитие в предучилищна възраст. [5, с. 261]

В последните години на трудовото възпитание не се отделя достатъчно внимание, приоритетно направление се явява интелектуалното развитие на децата. Трудът остава епизодичен и второстепенен компонент в живота на детето в детската градина, не се осъществява достатъчно взаимодействие между възрастни и деца на ниво сътрудничество и съдействие в трудовите дейности, трудовото възпитание не е водещо направление в образователния процес. След тези систематични наблюдения може да се съгласим с това, че обективната оценка на резултатите от труда при децата е крайно затруднена.

Установяването на връзката между трудовата и конструктивната дейност е фокусирано върху цялостното развитие на децата в предучилищна възраст в посока оптимизиране процеса на педагогическото взаимодействие. Смята се, че конструирането е преди всичко важно средство за умственото възпитание и развитие на сензорните способности на децата. Най-успешно *те* се развиват чрез продуктивните дейности, в частност чрез конструирането, отговарящи на възпитателно-образователните изисквания. [2, с. 51]

В процесът на конструктивното обучение при децата се изработват и обобщават способности за действие, умение целенасочено да се изследват предмети или образци. Децата се учат да планират работата си, да я представят в цялост, учат се да контролират своите действия, самостоятелно да коригират грешките си. Всичко това прави процесът на конструиране организиран и внимателен, а децата целеустремени и емоционално сигурни в изпълнението.

Разглеждайки конструктивната дейност като основен компонент в системата от дейности в детската градина, В. Вълканова подчертава ролята ѝ в „единството на умствените и практическите действия“[4]. За авторката конструирането участва в развитието на моториката, сензориката и познавателните процеси. Вниманието върху възможностите на конструктивната дейност се конкретизира на базата на две различни гледни точки по отношение на заобикалящата среда: като информационна система и като система от практически способности и средства. Това обобщава значимостта на конструктивната дейност, която съдейства за самопознанието на децата, изразяване на индивидуалността и механизма за самооценка на действията. [4, с. 99-105]

Съществена част на конструктивната дейност се явява обучението на децата да мислят самостоятелно и да намират решение за постигането на поставените цели. Ситуациите по конструктивна дейност в детската градина се провеждат с децата от всички възрастови групи, тъй като конструирането способства развитието на фината моторика и стимулиране на логическото мислене. Конструктивните дейности определят нивото на развитие на нагледно-действието и нагледно образното мислене на децата. Въпреки многостранното значение за възпитанието на децата, конструктивната дейност се осъществява само при условия на системно обучение, използването на разнообразни методи, насочени към развитието не толкова на конструктивни умения и навици, но и ценни качества в личността на детето, умствени способности.[1, с. 11-14]

Диапазонът на възпитателно-образователната роля при конструктивната дейност е широко обхващаща базисна основа на интелектуалното, нравственото, естетическото и трудовото обучение. Съвременната обществена среда изисква тези компоненти да идентифицират и развиват важни личностни качества в децата от предучилищна възраст, а именно: трудолюбие, самостоятелност, инициатива, упорство при постигане на целите, организираност. [6, с. 28-39] .

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По-горе изложеният анализ ни дава основание да приемем, че трудово-конструктивната дейност позволява на детето да даде адекватна самооценка на получения резултат, значим за развитието на самосъзнанието, за откриване на своята дейност като взаимосвързващ компонент от замисъла до резултата.

Израждането и развитието на положителна детска самооценка в предучилищна възраст – една от актуалните задачи на образованието е обусловена от факта, че традиционното обучение в голяма степен е репродуктивен процес на предаване на децата на това, което създава човечеството в различните области на науката и културата. Основна цел на образованието се заключава в това, което подготвя младото поколение за бъдещето, да се научи да използва новите възможности, които предоставят съвременните условия. Тяхното адаптиране ни насочва в извеждането на следните обобщени аспекти на въздействие на трудово-конструктивната дейност за децата:

- формиране на творческо мислене и практически умения;
- себеутвърждение и самопознание;
- интеграция в и чрез групата;
- социализация и адаптация към променящата се среда;
- междуличностно общуване;
- способност за самооценка и самоанализ.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Баева, М. Конструирането – фокус за познание и творчество. — Предучилищно възпитание, № 6-7, 2003, с. 11-14.
- [2] Божков, Н., Георгиева, В., Кавданска, М., Теория и методика на трудовата и конструктивно-техническата дейност в детската градина, Благоевград, 1988, с. 51
- [3] Велинова, Т. Педагогически аспекти на оценката и самооценката в предучилищна възраст. — В: Обучение и възпитание в началното училище, детските градини и специалните училищни заведения, С., Веда Словена – ЖГ, 2004, с. 36-42
- [4] Вълканова, В. Социализация на децата в технологична среда. С., УИ "Св. Кл.Охридски", 2006, с. 99-105
- [5] Даскалова, С., Някои моменти от развитието на идеята за трудовото възпитание у нас. В: Хиляда и триста години България и българско образование. София, ДИ Народна просвета, 1983, с. 261
- [6] Делчева, Т. Детско конструктивно творчество. Народна Просвета, София, 1985, с. 28-39.
- [7] Димитров, Ив., Индивидуални особености на функциониране на образа за себе си в детска възраст. Годишник на Софийския университет. Философски факултет, кн. Психология, С., 1981, т. 74, с. 64-96.

За контакти

Докторант Цветана Христова Иванова, Катедра „Педагогика, психология и история“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, e-mail: cveti_73@dir.bg